

Tobaksforbruget i Danmark 1920-1975

AF Poul EBBE NIELSEN & NIELS BYGOM KRARUP

I de senere år er fremkomsten flere omfattende rapporter, som påpeger den statistisk signifikante sammenhæng mellem det stigende tobaksforbrug og hyppigheden af forskellige sygdomme som lungecancer, iskæmisk hjertesygdom og kronisk bronchitis (1, 6, 8, 14, 15, 17). Som et meget tungtvejende argument for kausal sammenhæng mellem tobaksforbruget og de nævnte sygdomme peges på, at sygdomsmønstrene aftager efter ophør med tobaksrøgning. Kun enkelte forf. har angrebet dette synspunkt, idet de hævder, at sammenhængen mellem tobaksforbruget og hyppigheden af de nævnte sygdomme ikke med sikkerhed er af kausal natur (4, 7).

I et tidligere arbejde (11) har vi vist, hvorledes dødeligheden af lungecancer i Danmark er stærkt stigende. I 1972 døde 1743 mænd og 411 kvinder af lungecancer (i 1950 kun henholdsvis 383 og 92). Stigningen er langt større i hovedstadsområdet, især blandt mænd i alderen 55-74 år, mindre i provinsbyerne og mindst i landdistrikterne. På denne baggrund søger vi i dette arbejde at belyse tobaksforbruget i Danmark, specielt de geografiske samt køns- og aldersmæssige forskelle.

EGNE UNDERSØGELSER

Metode

Oplysningerne om det totale tobaksforbrug i en række vestlige lande er indhentet dels fra Direktoratet for toldvæsenet (5), dels fra Tobacco Research Council, London (2).

I et forsøg på en mere udførlig analyse af det danske tobaksforbrug er der indhentet og bearbejdet oplysninger fra Gallup markedsanalyse, som gennem en årrække har indsamlet markedsdata for tobaksindustrien. Man udsøger i disse undersøgelser årligt ca. 20.000 danskere om deres tobaksforbrug. Indsamlingen af disse data foregår løbende ca. hveranden uge, hvor ca. 1.000 tilfældigt udvalgte personer over hele Danmark bliver udspurgt om deres tobaksforbrug »i går«. I nærværende analyse, som omfatter 5.550 mænd og 5.666 kvinder

Fra Bispebjerg hospital, København, medicinsk afdeling C og Diakonissestiftelsen, Frederiksberg, medicinsk afdeling C

4. oktober 1976

udspurgt i første halvdel af 1975, er belyst procenten af rygere og ikke-rygere og den anvendte tobaksform i relation til alder, køn og geografisk område. Resultater af denne undersøgelse fra 1975 er sammenlignet med den eneste tidligere publicerede store undersøgelse af danskernes rygevaner, en undersøgelse som blev iværksat af Sundhedsstyrelsen i 1952-54 som led i en større befolkningsundersøgelse (9, 10, 12). Sidstnævnte undersøgelse omfattede tobaksforbrug blandt 11.492 mænd og 11.800 kvinder udspurgt i perioden august 1952 til april 1953. Det skal pointeres, at man i denne undersøgelse spurgte de tilfældigt udvalgte personer ved hjælp af spørgsmålet: »Hvor meget ryger De normalt per uge?« Rygerne blev derefter inddelt i 4 grupper (cigaret, pipe, cigarer og cerutrygere), afhængigt af hvilken tobaksform man anså for den vigtigste for den interviewede. Som statistisk test er anvendt χ^2 -test (signifikansgrænsen $p < 0,05$).

Resultater

DET SAMLEDE TOBAKSFORBRUG I DANMARK 1920-1973

Fig. 1, 2 og 3 viser det årlige forbrug af cigaretter, cerutier, cigarer, røglobak, skrå og snus i Danmark i årene 1920-73.

For cigaretterne ses efter en mindre stigning i 1920'erne og et fald under 2. verdenskrig en betydelig stigning i forbruget gennem de sidste 25 år. Det årlige registrerede forbrug i 1973 var 7,1 milliarder cigaretter. Hertil skal lægges den mængde cigaretter, som købes på rejseruterne (fly og skibe), hvilket ifølge toldvæsenets oplysninger skønsmæssigt udgjorde ca. 1,2 milliarder i 1973. Det gennemsnitlige daglige forbrug per indbygger kan således udregnes til at have været i 1953 2,4 cigaretter, i 1963 3,3 cigaretter og i 1973 3,9 cigaretter. Det er bemærkelsesværdigt at iagttagelse den fortsatte stigning i cigaretforbruget igennem 1960'erne ganske upåvirket af prisstigningerne, en erfaring der også er gjort i udlandet.

For cerutierne og cigarerne ses på samme måde som for cigaretterne en stigning op til 2. verdenskrig, et fald under denne og en fornyet, dog betydelig mindre stigning efter krigen. Fra midten af 1960'erne afløses den mindre stigning af et jævnt fald i det årlige forbrug. I 1973 var det årlige forbrug af cigarer og cerutier henholdsvis 236 millioner og 707 millioner, hvilket fordelt på befolkningen svarer til et dagligt forbrug på 1 cigar og 1 cerut for

Table II. Distribution of smokers in Denmark 1975.

sex	age years	sample no	smokers total %	cigarettes total %	cigarettes only %	pipe only %	cigars only %	only cigarillos %
Males	15-19	495	41,4	37,8	21,8	2,0	0,6	-
	20-24	398	61,6	57,0	36,7	4,0	-	-
	25-29	545	62,4	54,1	33,8	5,3	-	0,7
	30-39	939	63,9	47,6	28,2	8,2	0,9	3,5
	40-49	930	70,3	50,0	29,8	8,5	0,2	6,8
	50-64	1322	66,4	37,7	21,3	7,9	1,1	10,6
	65 +	921	51,5	14,5	9,1	7,9	2,6	14,4
Total								
Females	15-19	364	39,6	38,7	36,0	0,3	-	0,3
	20-24	391	57,8	56,0	53,2	1,0	-	0,5
	25-29	644	48,4	46,9	44,3	0,3	0,2	0,5
	30-39	1058	48,7	44,5	43,0	0,5	-	3,5
	40-49	926	43,7	48,2	46,5	0,2	-	5,6
	50-64	1271	43,7	30,6	28,7	0,2	0,2	11,6
	65 +	1021	29,1	12,5	10,8	0,3	0,2	15,2
Total								
5666								
45,0								
37,0								
35,0								
0,3								
0,1								
7,0								

Table III. Total consumption of cigarettes in Denmark 1975.

Men	Daily consumption of cigarettes	Estimated no. of subjects	Daily consumption of cigarettes	Estimated no. of subjects	Women	Daily consumption of cigarettes	Estimated no. of subjects
1-7 cigarettes	281.000	1.124.000	313.000	1.355.000			
8-14	371.000	4.080.000	400.000	4.400.000			
15-19	260.000	4.560.000	205.000	3.600.000			
≥ 20	51.000	1.280.000	33.000	825.000			
Total per day				11.044.000	10.180.000		
Estimated consumption in 1975:				7.75 milliards			

omfatter totalrygerprocenten, procenten af cigaretrygere og af stor-cigaretrygere blandt mænd og kvinder i såvel hovedstadsområdet som provinsbyer og landområder. Der ses for samtlige områder et signifikant fald i totalrygerprocenten blandt mænd fra gennemsnitlig 7,8 % i 1953 til 6,2 % i 1975. I samme tidsrum har der været en stigning i rygerprocenten for kvinder fra 39,9 til 45,0 ($P < 0,05$). Stigningen i rygerprocenten blandt kvinder er mest udtalt i landbefolkningen, hvorimod der ikke har været signifikant stigning i rygerprocenten i hovedstaden og provinsbyerne.

I den nævnte periode er der blandt mænd sket en afgørende ændring i rygevanerne, idet procenten af cigaretrygere er steget ganske betydeligt (fra 23,4 i 1953 til 40,6 i 1975). Denne stigning genfindes i alle geografiske områder (Tabel IV), og mest udtalt er stigningen blandt landbefolkningen (fra 13,0 % til 35,7 %). I samme periode er procenten af pibertrygere i Danmark faldet betydeligt (fra 38,2 i 1953 til 7,0 i 1975). Blandt kvinderne er den langt dominerende tobaksform. Antallet af stor-cigaretrygere (≥ 15 cigaretter daglig) er i den nævnte 20 års periode

24 til aldersgruppen 25-29 og derefter en langsom stigning til 40 års alderen. For begge køn er rygerprocenten aftagende fra 40-50 års alderen og falder stærkt omkring de 60.

I Fig. 8 har vi en tilsvarende opgørelse, men nu for cigaretrygere. Man genfinder ved denne opgørelse i begge grupper den samme geografiske fordeling.

Fig. 9 viser fordelingen af storrygere af cigareter (mindst 15 cigaretter daglig). Man genfinder den geografiske fordeling. For hele Danmark var procenten af storrygere i gennemsnit 12,7 % og for kvinder 8,8. I hovedstadsområdet røg 19,3 % af mændene og 14,3 % af kvinderne mindst 15 cigaretter daglig. De tilsvarende procenter for landbefolkningen var kun henholdsvis 7,6 og 4,7 % for provinsbyerne 12,5 og 7,5. De nævnte forskelle mellem mænd og kvinder samt de geografiske forskelle er statistisk signifikante. Blandt de ca. 900 udspurgte i alderen 15-19 år fandtes, at 3,6 % af de unge mænd og 5,2 % af de unge piger havde et dagligt cigarettorbrug på mindst 15. Selv blandt de helt unge findes der således mange storrygere.

I hovedstadsområdet ryger blandt de 20-29 årige mænd ca. 1/4 mindst 15 cigaretter dagligt, blandt kvinder 1/3. Forfatter man en beregning af det samlede cigarettorbrug i Danmark ud fra de udspurgte ca. 11.000 personer (Tabel III) finder man god overensstemmelse mellem det beregnede forbrug og det totale forbrug opgjort af toldvæsenet for første halvdel af 1975. Af tabellen fremgår yderligere, at halvdelen af det totale cigarettorbrug i Danmark finder sted blandt de ca. 311.000 mænd og ca. 238.000 kvinder, som dagligt ryger mindst 15 cigaretter.

TOBAKSFORBRUGET I 1975 SAMMENLIGNET MED FORBRUGET I 1953

Resultatet af nærværende befolkningsundersøgelse i 1975 er sammenlignet med tidligere indsamlede data fra befolkningsundersøgelsen i 1952-54 (Tabel IV). Tabellen

Fig. 8. Frequency of cigarette-smokers related to urbanization, Denmark 1975. C = Capital, P = Provincial towns, R = Rural area. Males (M) and females (F).

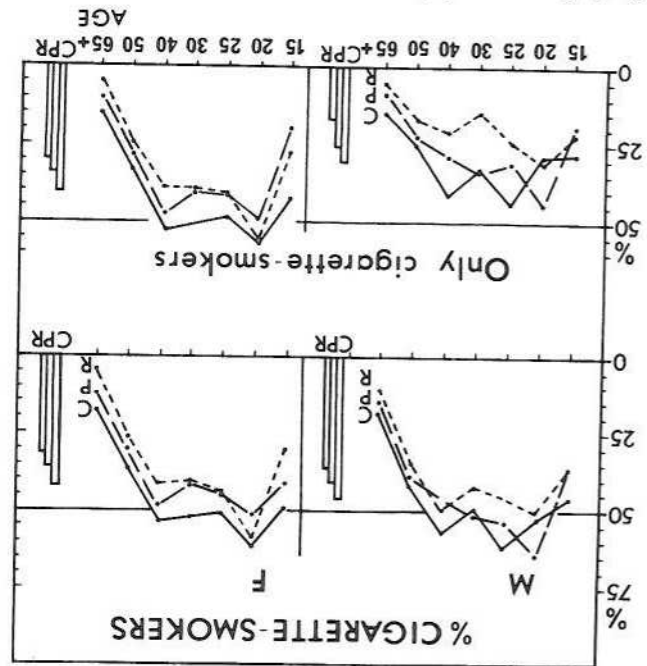

Fig. 7. Frequency of smokers related to urbanization, Denmark 1975. C = Capital, P = Provincial towns, R = Rural area. Males (M) and females (F).

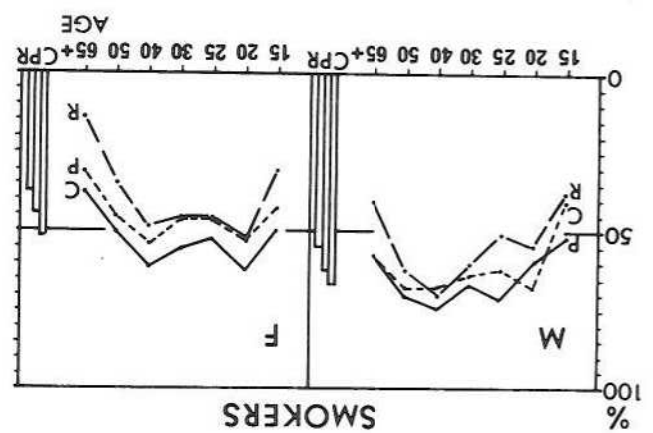

Fig. 6. Total annual consumption of tobacco per adult in different countries 1950-1970.

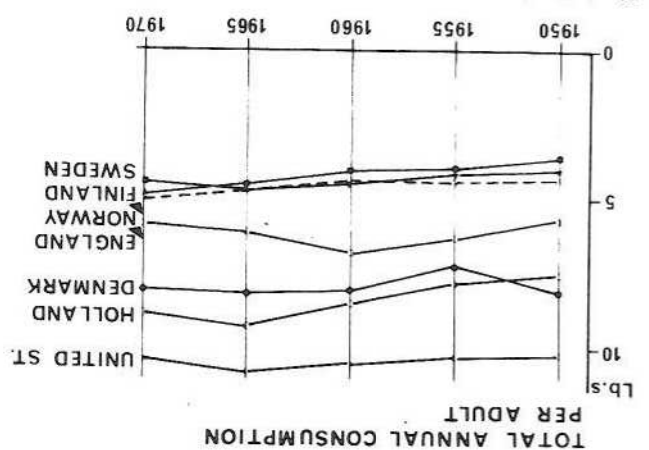
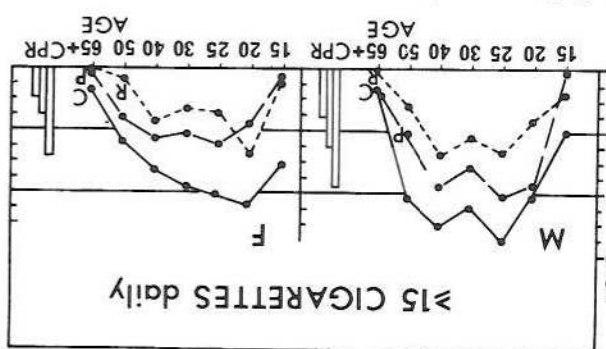

Fig. 9. Frequency of heavy cigarette-smokers in Denmark 1975. C = Capital, P = Provincial towns, R = Rural area. Males (M) and females (F).

sen fra 1953 som undersøgelsen fra 1975 kun adskiller sig ringe fra den gennemsnitlige rygeprocent i den voksne befolkning. Rygevanerne synes således konsolideret allerede i 20-25 års alderen.

Som nævnt peger epidemiologiske undersøgelser gennem de sidste mere end 20 år stærkt på, at kraftig cigaretrykning er en vigtig ætiologisk faktor for udvikling af lungesygdomme (3, 6, 13). Som også nævnt har vi i et tidligere arbejde (11) belyst stigningen i mortaliteten af lungesygdomme gennem de sidste 20 år og de køns- og aldersmæssige samt geografiske forskelle, der præger denne stigning. De her fremlagte nye tal for tobaksforbrug, specielt cigaretrykning, viser en påfaldende overensstemmelse med de tidligere fremlagte tal for fordelingen af og ændringerne i mortalitetstilfælde for lungesygdomme. Såfremt dødeligheden af lungesygdomme sættes i relation til cigaretrykning i en række vestlige lande, finder man en svag statistisk signifikant sammenhæng mellem de to faktorer. Dødsrægsstatistik er dog generelt behæftet med en vis usikkerhed.

For nylig har man rapporteret fra England om et mindre fald i dødeligheden af lungesygdomme blandt mænd (16). Dette fald er muligvis forårsaget af ændring i forbrug af cigaretter, idet der gennem de senere år har været et tiltagende forbrug af filtercigaretter, som har et lavere tjæreindhold end almindelige cigaretter. Et lignende fald blandt mænd er iagttaget i USA. Forbrug af cigaretter i Danmark har ændret sig på samme måde som i England, men der er endnu ikke indtrådt et fald i dødeligheden af lungesygdomme herhjemme.

I de senere år er fremkommet en række arbejder, der på meget overbevisende måde fremhæver korrelationen mellem stigende tobaksforbrug, især cigaretrykning, og incidensen af iskæmisk hjertesygdom. Stærkt overbevisende virker den faldende risiko efter ophør med cigaretrykning, således at eks-rygere efter ca. 10 års ophør med cigaretrykning kommer ned på en incidens af iskæmisk hjertesygdom, som svarer til ikke-rygeres. Fortsatte undersøgelser relaterer til de nyeste tal om tobaksforbrug vil være af interesse.

RESUME

Der fremlægges en undersøgelse og analyse af tobaksforbrug i Danmark. Gennem de sidste 30 år er forbrug af cigaretter steg betydeligt, medens forbrug af cerutter og cigarer er faldende og forbrug af røgtobak er ret konstant. Det gennemsnitlige daglige cigaretrykning per indbygger i Danmark var i 1953 2,4, i

